

УДК 657

Колісник О. П.

кандидат економічних наук, доцент
завідувач кафедри обліку та консалтингу

Судак К. О.

здобувач вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Створення резерву сумнівних боргів для підприємства полягає в кількох важливих аспектах. По-перше, формування резерву дозволяє підприємству підготуватися до можливих втрат від безнадійної дебіторської заборгованості, а це допомагає уникнути значних коливань у фінансовому стані підприємства, пов'язаних зі списанням таких боргів. По-друге, дотримання принципів бухгалтерського обліку, зокрема, принципу обачності та відповідності доходів і витрат, відповідно, створення резерву є необхідним. Це забезпечує точність фінансової звітності та відповідає вимогам стандартів бухгалтерського обліку. І нарешті, відображення реальних ризиків у балансі сприяє більш прозорим і чесним взаємовідносинам з кредиторами та інвесторами, що може вплинути на прийняття рішень щодо фінансування чи інвестицій.

Під час дії воєнного стану в Україні питання створення резерву сумнівних боргів стає особливо важливим, оскільки значно збільшується кількість дебіторів, які втрачають свою платоспроможність. Це підвищує ймовірність непогашення дебіторської заборгованості, що, в свою чергу, викликає необхідність оцінки сумнівності цієї заборгованості.

Згідно НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», «сумнівний борг – це поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником» [1].

«Найчастіше підставою для визнання заборгованості сумнівною стає непогашення контрагентом у встановлений договором строк або порушення щодо боржника справи про банкрутство. Враховуючи сьогоденні реалії, додатково такими підставами можуть бути:

- перебування контрагента на тимчасово окупованих територіях або в зоні бойових дій,
- знищення в результаті воєнних дій майна контрагентів;
- неможливість проведення розрахунків тощо.

Проте не на всю дебіторську заборгованість має бути створений резерв [2].

Немає потреби формувати резерв сумнівних боргів для дебіторської заборгованості, яка виникає:

- за виданими авансами;
- як безнадійна дебіторська заборгованість;
- у вигляді довгострокової, термін погашення якої більше одного року;
- за придбаними векселями;
- при розрахунках з бюджетом тощо.

Хто все ж таки із суб'єктів господарювання може не створювати резерв сумнівних боргів? Резерв сумнівних боргів можуть не створювати ті підприємства, які формують фінансову звітність за НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [3], де не зазначено, що дебіторську заборгованість необхідно зменшувати на суму резерву сумнівних боргів. До таких підприємств відносять мікропідприємства та непідприємницькі товариства. А це означає однозначний підхід – не створювати резерв сумнівних боргів і не зазначати про це у документі про облікову політику підприємства.

Всі інші підприємства повинні сформувати резерв сумнівних боргів на визначену

суму, при цьому величина сумнівних боргів на дату складання балансу повинна відповідати залишку цього резерву на ту ж дату. Окрім того, залишок резерву сумнівних боргів не може перевищувати суму дебіторської заборгованості на цю саму дату.

Основне призначення такого резерву – «амортизувати» той негативний вплив, що здійснює на фінансове становище підприємства списання безнадійної дебіторської заборгованості [4].

Отже, резерв сумнівних боргів – це резерв, який створюється для покриття можливих втрат від дебіторської заборгованості, що може бути не погашена через неплатоспроможність контрагентів або інші ризики. Цей резерв є частиною облікової політики підприємства і служить для відображення в фінансовій звітності реальної вартості активів, враховуючи можливі втрати від сумнівних боргів.

Резерв сумнівних боргів формується під такі види дебіторської заборгованості:

- за товари (роботи, послуги), яка погашається грошовими коштами чи їхніми еквівалентами;
- векселі, що отримані в рахунок дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги ;
- заборгованість за внутрішніми розрахунками з дебіторами;
- іншу поточну заборгованість, в т. ч. під сумнівну заборгованість банківської установи, проте, лише у частині поточних розрахунків і короткострокових депозитів до одного року.

Таким чином, створення резерву сумнівних боргів є важливим елементом фінансового управління підприємством, що дозволяє мінімізувати фінансові ризики і забезпечити точність бухгалтерської звітності.

Визначення суми резерву сумнівних боргів можливе різними методами, які запропоновані НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [1].

Величина резерву сумнівних боргів визначається за одним із методів:

- застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості;
- застосування коефіцієнта сумнівності [1].

«Коефіцієнт сумнівності може розраховуватися такими способами:

- визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході;
- класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення;
- визначення середньої питомої ваги списаної впродовж періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років» [1].

Метод абсолютної суми заборгованості є більш простішим та передбачає такий алгоритм:

- здійснюється вибірка за всією грошовою дебіторською заборгованістю на дату балансу, що відповідає умовам НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [1];
- здійснюється аналіз за кожним конкретним дебітором і виокремлюють за ознаками сумнівних, а саме, прострочення заборгованості, неналежний фінансовий стан або порушення проти нього справи про банкрутство тощо. Граничні терміни прострочення повинні бути визначені у наказі про облікову політику підприємства;
- визначається заборгованість, що відповідає критерію сумнівності та підсумовується і визначається резерв сумнівних боргів на дату балансу;
- за умови, що в майбутньому, заборгованість стає безнадійною, вона може бути списана за рахунок цього резерву. Необхідно враховувати, що списувати заборгованість від інших дебіторів за рахунок такого резерву – заборонено. Якщо дебітор погашає таку заборгованість, у такому випадку потрібно відкоригувати резерв сумнівних боргів у сторону зменшення.

Серед особливостей бухгалтерського обліку резерву сумнівних боргів можна виділити такі:

- резерв потрібно нараховувати на кожну дату балансу та обліковувати на рахунку 38

«Резерв сумнівних боргів» [5];

- необхідно здійснювати коригування резерву в сторону збільшення (зменшення) за рахунок інших операційних доходів чи витрат, у разі, якщо на дату балансу нова оцінка резерву буде відрізнятися від попередньої (відобразити такі зміни на субрах. 719 «Інші доходи від операційної діяльності» або 944 «Сумнівні і безнадійні борги») [5];

- за умови, якщо дебіторська заборгованість визначена у іноземній валюті, тоді резерв по ній є монетарною статтею і повинен перераховуватися на кожну дату балансу з урахуванням курсу НБУ, що діє на відповідну дату. При цьому можуть виникати курсові різниці. У такому разі коригування резерву проводять також через субрах. 719 «Інші доходи від операційної діяльності» або 944 «Сумнівні і безнадійні борги») [5].

Формування резерву сумнівних боргів в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим через кілька ключових причин. Воєнний стан часто призводить до значних економічних та фінансових труднощів, таких як зниження платоспроможності контрагентів, затримки у платежах та порушення фінансових зобов'язань. У таких умовах частина дебіторської заборгованості може стати сумнівною або безнадійною, і резерв сумнівних боргів допомагає підприємствам підготуватися до таких втрат.

В умовах війни економіка зазнає великої нестабільності – зростає інфляція, падає курс національної валюти, сповільнюється виробничий процес і торгівля. Це може ускладнити або унеможливити своєчасне погашення боргів клієнтами або партнерами. Резерв допомагає бізнесу врахувати ці фактори у своїй фінансовій звітності та не показувати завищених прибутків.

У воєнний час багато підприємств можуть зупинити свою діяльність або змінити умови співпраці, що робить їх борги більш ризикованими. Резерв сумнівних боргів дозволяє врахувати ймовірність того, що частина дебіторської заборгованості не буде погашена.

Під час воєнного стану важливо зберігати фінансову стабільність і готовність до непередбачених витрат. Резерв сумнівних боргів дозволяє зменшити негативний вплив на фінансовий стан підприємства від списання безнадійних боргів.

Якщо підприємство виявляє обачність і чітко визнає потенційні фінансові ризики, це підвищує довіру з боку кредиторів, інвесторів та інших зацікавлених сторін. Створення резерву може бути показником правильної фінансової стратегії та здатністю ефективно управляти ризиками навіть в умовах кризи.

У важких умовах, таких як війна, підтримка високої репутації підприємства є суттєвим аспектом для збереження клієнтів і партнерів. Якщо підприємство не створює резерву сумнівних боргів, воно може стикнутися з труднощами у підтримці стабільних відносин і втратою довіри з боку бізнес-партнерів.

Таким чином, створення резерву сумнівних боргів в умовах воєнного стану є важливим кроком для збереження фінансової стійкості, зменшення ризиків втрат і забезпечення прозорості фінансової звітності підприємства в умовах високої невизначеності та кризової ситуації.

Література:

1. Дебіторська заборгованість: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку, затв. наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 14.11.2024 р.)
2. Сандуляк В. Резерв сумнівних боргів: загальні правила формування та реалії сьогодення. URL: <https://audit-invest.com.ua/ua/articles/blog/rezerv-sumnivnyh-borgiv-zagalni-pravy-la-formuvannya-ta-realiyi-sogodennya>
3. Спрощена фінансова звітність: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку, затв. наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (дата звернення: 14.11.2024 р.)
4. Краєвський В.М., Колісник О.П., Гуріна Н.В. та ін. Фінансовий облік : навчальний посібник. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. 616 с.
5. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Інструкція, затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 14.11.2024 р.).